

Protestant Theological University

Review of: Marcel Poorthuis, Avienoe, Onze Vader. De Joodse achtergronden van het Onze Vader

Teugels, G.M.G.

Published in:
NTT Journal for Theology and the Study of Religion

Published: 01/01/2019

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Teugels, G. M. G. (2019). Review of: Marcel Poorthuis, Avienoe, Onze Vader. De Joodse achtergronden van het Onze Vader. *NTT Journal for Theology and the Study of Religion*, 73(2), 122-123.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons). You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

This publication might have been made available through the PThU Research Portal under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the PThU website: <https://www.pthu.nl/over-ptthu/bibliotheek-ptthu/diensten/article-25fa-taverne-amendement-end-user-agreement.pdf>

Takedown policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will investigate your claim and remove access to the work if necessary: bibliotheek@pthu.nl.

Downloaded from the PThU Research Portal (Pure): <https://pure.pthu.nl>.

Biblical Studies

Marcel Poorthuis en Theo de Kruijf, *Avinoe, Onze Vader: De joodse achtergronden van het Onze Vader* (Baarn/Amsterdam: Adveniat/Pardes, 2016), ISBN 9789492093325; 160 pp., € 14,95.

In 1985 kwam de eerste druk uit van *Abinoe. Over de Joodse Achtergronden van het Onze Vader*. Marcel Poorthuis (toen drs., nu hoogleraar in de interreligieuze dialoog aan de Universiteit van Tilburg) en de inmiddels overleden Theo de Kruijf, hoogleraar Nieuwe Testament aan de Katholieke Theologische Faculteit te Utrecht, analyseerden in dit boekje het Onze Vader als een joods gebed. Na acht herdrukken was de tijd rijp voor een herziene versie met een nieuwe moderne look – op de cover een prachtige ets van Marcus van Loopik – en een licht gewijzigde titel. Volgens de vandaag gangbare transcriptiemodus luidt die nu *Avinoe*. Behalve een iets gewijzigde inleiding door Poorthuis en twee toevoegingen – waarover zo meer – is de inhoud onveranderd. In de eerste twee hoofdstukken wordt de joodse gebedswereld thematisch verkend en wordt het Onze Vader naast andere joodse gebeden geplaatst. In drie volgende hoofdstukken worden de drie oudste versies van het Onze Vader, uit de evangelies van Mattheus en Lucas, en de Didache, vergeleken, en worden de afzonderlijke bedden geanalyseerd. De bedoeling van het geheel is duidelijk: dit is een door en door joods gebed, uitgesproken door een joodse leraar die het zijn leerlingen leerde. Daarmee is het niet minder een christelijk gebed, stellen de auteurs. Het is hun overtuiging ‘dat meer kennis van het jodendom christenen kan helpen om hun christen-zijn levensechter te beleven’ (10). Concrete aanleiding voor de hernieuwde editie van *Avinoe* na meer dan 30 jaar, is de in 2016 uitgekomen nieuwe vertaling van het Onze Vader voor de katholieke Kerk in Nederland en Vlaanderen. Dat is inmiddels ook al weer drie jaar geleden maar het boekje, net als het Onze Vader, blijft relevant en actueel. De nieuwe vertaling met haar bespreking door Poorthuis is de meest opvallende toevoeging aan deze herziene versie. De nieuwe vertaling wijkt op sommige punten af van de bestaande Nederlandse versie en slechts heel weinig van de gangbare Vlaamse versie. De meest opvallende verandering ten opzichte van beide oude versies is dat ‘beking’ tot ‘beproeving’ is geworden. Deze vertaling zou ons volgens Poorthuis dichter bij Jezus’ oorspronkelijke gebed brengen. ‘Door de woordkeuze beproeving worden we eraan herinnerd dat God zelf op een of andere wijze betrokken is in wat ons overkomt: het is God zelf die Abraham op de proef stelde (Genesis 22)’ (150). Jezus zou in zijn gebed het woord *nisaion* gebruikt hebben – een Hebreeuwse term,

geen Aramese, want ‘ook al sprak Jezus Aramees, de gebeden waren doorgaans in het Hebreeuws’ (150). Het gebed is nog meer gaan lijken op Joodse gebeden, aldus Poorthuis, want ook daarin wordt het woord ‘beproeving’ gebruikt, zoals in het ochtendgebed: ‘Breng ons niet in de macht van de zonde, en niet in de macht van overtreding en misdaad, en niet in de macht van beproeving’. Als toegift krijgt de lezer dan ook een hervertaling van het gebed naar het Hebreeuws. Ook al is deze hervertaling speculatief, het resultaat is een verrassend vertrouwd joods gebed dat zo in de siddeer – het joodse gebedenboek – zou kunnen staan. Dat Jezus een jood was en op een joodse manier bad, is een boodschap die ook in deze tijd niet genoeg herhaald kan worden. Niet alleen voor katholieken maar voor alle christenen en joden, voor wie dit boekje een verfrissende blik biedt op een heel joods christelijk gebed.

Lieve Teugels, Protestantse Theologische Universiteit Amsterdam

Dany R. Nocquet, *La Samarie, la Diaspora et l’Achèvement de la Torah: Territorialités et internationalités dans l’Hexateuque*. Orbis Biblicus et Orientalis 284 (Fribourg: Academic Press, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2017), ISBN 9783727817939; ix + 354 pp.

This is an intriguing book that, however, fails to convince. The argument starts with an observation. It is remarkable that while Jerusalem/Sion is at the heart of almost all biblical writings, the city is not mentioned in the Torah or the Hexateuch. The Torah is silent about the later capital of Israel. A traditional, biblicistic answer to the question on the reason for this absence has always been the fact that in the times of the Torah, Jerusalem was not yet conquered by King David. This might be true for the era described in the Torah, but is certainly wrong for the era in which the Torah was written. Nocquet tries to answer this question with a complex discourse. First, he correctly points to the fact that in the Persian period in areas outside Jerusalem and its immediate vicinity forms of Yahwism has been attested by extra-biblical sources (Samaria, Mesopotamia, Egypt – Elephantine, and Transjordan). In a next step, he analyses texts from the Torah that are connected to those areas in a positive way. In his view, the final redactor of the Hexateuch composed, added or redacted Gen. 12:1-9 and Josh. 24 as an accolade around the prehistory of Israel. In both texts, Sichem plays the most important role, while Jerusalem is not mentioned. According to Nocquet, this might hint at a participation of Samaria in the finalization

License and Permissible Use Notice

These materials are provided to you by the American Theological Library Association, operating as Atla, in accordance with the terms of Atla's agreements with the copyright holder or authorized distributor of the materials, as applicable. In some cases, Atla may be the copyright holder of these materials.

You may download, print, and share these materials for your individual use as may be permitted by the applicable agreements among the copyright holder, distributors, licensors, licensees, and users of these materials (including, for example, any agreements entered into by the institution or other organization from which you obtained these materials) and in accordance with the fair use principles of United States and international copyright and other applicable laws. You may not, for example, copy or email these materials to multiple web sites or publicly post, distribute for commercial purposes, modify, or create derivative works of these materials without the copyright holder's express prior written permission.

Please contact the copyright holder if you would like to request permission to use these materials, or any part of these materials, in any manner or for any use not permitted by the agreements described above or the fair use provisions of United States and international copyright and other applicable laws. For information regarding the identity of the copyright holder, refer to the copyright information in these materials, if available, or contact Atla using the Contact Us link at www.atla.com.

Except as otherwise specified, Copyright © 2021 Atla.